

Verklighetens färger är många

I USA står uttrycket social konstruktion i centrum för något som går under benämningen vetenskapskrig. Humanister och naturvetare är bland annat oense om vad som är av naturen givet och vad är av människan skapat. Vad är sken och vad är verklighet i fråga om ras, genus och politik?

Även svenska akademiker har tagit till sig jargongen. Professorn i socialantropologi vid Stockholms universitet, Don Kulick, gör gällande att heterosexualitet är en social konstruktion. Samma öde går homosexualitet och bisexualitet till motes, enligt honom. För att få chansen att reda ut vad det är i den mänskliga sexualiteten som egentligen är naturligt, har en grupp queerforskare, ledd av Kulick, nyligen fått sju miljoner kronor av Riksbankens jubileumfond till ett stort forskningsprojekt.

Konstruktionisten är kritisk

Den som använder uttrycket social konstruktion är kritisk mot rådande förhållanden. Där vi andra nämnt ser ett nödvändigt tillstånd, ser konstruktionisten till konstruktions-teorin ett sken, en kulis, som tänar ideologiska intressen. Konstruktionisten vill befria oss från fjättrade ideer och öka medvetenheten kring de alternativ som står till buds. När det är fysiskens orubblighet som attackeras, så ingriper vetenskapsrätten. I sitt för-svar hävdar denne att det endast kan finnas en sann beskrivning av verkligheten, och att naturlagarna är det språk vi har för att uttrycka dessa sanningar. Som biologen Torbjörn Fagerström formulerade saken i sin kronika på DN:s ledarsida för ett tag sedan: "Socialt konstruerade naturlagar – o bisarra tänke!"

Strukturer skapade av män

Den feministiska genusforskningen har utnyttjat kraften i den sociala konstruktionens retorik. De maktstrukturer som vi ser i samhället är inte en tingens naturliga ordning utan en orättfärdig fördelning av möjligheter, inrymda av starka (manliga) intressen. Relationen mellan konen är ett tillstånd som kan förfälla övundvärdigt, inbyggt i världens struktur, men det är själva verket ett förhållande som vi kan och bör förändra.

Debatter och siktisbyten i denna fråga blir lätt vildduxna och parterna påståenden svårare att värdera. Orsakerna till detta har vetenskapsfilosofen Ian Hacking beskrivit i sin bok *The social construction of what?* (Harvard University Press, 1999), som nu genom förlaget Thales försärgs finns i svensk översättning, *Den sociala konstruktionen av vad?*

Likt en modern Herakles slår Hacking in sitt filosofiska skarpsinne i den sociala konstruktionens augustinall. Resultatet är en viktig bok som innehåller många givande förklaringar till det segdragna vetenskapskriget.

För när allt kommer omkring, hävdar Hacking, bygger gålet mellan sociala konstruktivist och naturvetare på djupgående filosofiska oenigheter med tusenåriga anor. Hur är verkligheten beskaffad? Hur ser interaktionen mellan medvetande, språk och värld ut? Lagg till detta den politiska och ideologiska dimensionen och man inser

komplexiteten i diskussionen.

Situationen är svår, men inte hopplös, verk-lar Hacking vilja säga. Genom en serie dis-tinktioner visar han hur man kan nå större klarhet och precision i själva uttrycket social konstruktion. Till exempel är det av stor vikt att hålla isär tre typer av ting som sågs vara socialt konstruerade: vanliga objekt (kvar-kar), idéer (iden om kvarkar) och metafysiska begrepp som verklighet och fakta (det är ett faktum att det finns kvarkar). Ofast är det den andra kategorin som kommer i fråga – idén om X är socialt konstruerad.

Språket är förvisso en social konstruktion, och det är delvis genom detta som vi skaffar oss en bild av världen. Därav följer alltså inte att verkligheten är en konstruktion, men det lämnar utrymme för den som vill modifiera och påverka vår bild av skapelsen i omvärlden. Genom att föra in nya kategorier (begrepp) i språket, eller att lyfta fram gamla, så förändras vårt sätt att uppfatta och värdera företeelser.

Konstruktioner i verkliga livet

Ett målande exempel på detta ger oss Stefan Koch i sin omdebatterade bok *Höger om!* som kom ut 1999. Kochs berättelse om Safs opinionsbildning visar att diskussionen om social konstruktion i högsta grad sger relevans även utanför seminarieralarna på universiteten.

Under hela 1970-, 80- och 90-talen skriver Koch, lade Sai med stora summor på att från vänstern återerövra privilegiet att formulera problem. Vad innebär det att ha detta privilegium? Det betyder att man skaffar sig inflytande över vilka politiska frågor som ska diskuteras och vilka de relevanta kategorierna är för denna diskussion. Men framför allt innebär det att man skaffar sig kontroll över värderingen av kategorierna. Det är den som syns i medierna.

Saf lyckades skapa en stämning av kris i Sverige, berättar Koch, genom att misstänkliggöra kategorier som offentlig sektor, reformpolitik och välfärdsstat. Eftersom dessa kategorier var ryggraden i folkhemmet i stället långsamt att framstå som kris-hemmet. Socialdemokratin inkoprerade efter hand dessa idéer och började driva en mer nyliberal ekonomisk politik, vilket också hade varit högerns målsättning. Koch kallar Safs verklighetsbeskrivning för en "ideologisk konstruktion", en bestickande formulering.

ESBJÖRN WAHLBERG

Vad är av naturen givet och

vad är konstruerat, ditmålet, av människan? Verklighetens väsen har varit föremål för diskussion i tusentals år.

BILDER: PER HANSSON

Stephen Fry – vår tids Wodehouse

F Y N D E T Den danske prinsen är förstås den högsta äran. Men för en komisk skådespelare är rollen som P G Wodehouses Jeeves inte långt från den absoluta toppen. Att Stephen Fry har absolut gehör för den där ständigt undflyende, men ändå så påtagliga brittiskheten, är ett av skälen till att han blev en så bra Jeeves i tv-uppsättningarna, som också har gått i svensk tv.

DET SÄRRÄGLAT BRITTISKA finns i det mesta av allt annat vi har sett av honom: Svarte ormen. A bit of Fry and Laurie, Peter's friends. Men också i hans romaner.

Den senaste, *The stars' tennis balls* (Hutchinson), är inte den bästa, även om det för den etnocentrerade finns en del referenser till Sverige i den. Nej, bäst är *The hippopotamus* (Arrow), som i klassisk engelsk country-house-miljö placerar ett antal mer eller mindre karaktäristiska figurer och en pojke som det tror kan limma fast de löslorade filisorna igen.

I SINA BÄSTA STUNDER är Fry inte bara Jeeves, utan vår tids Wodehouse, fast frispräkligare. Som när pos-soribogen Oliver Mills i *The hippopotamus* berättar för en generad biskop vad han på kärleksturné i Venedig svarade in raden av älskare, när denne oroad sig över att gora Mills illa med sin kraftiga lem:

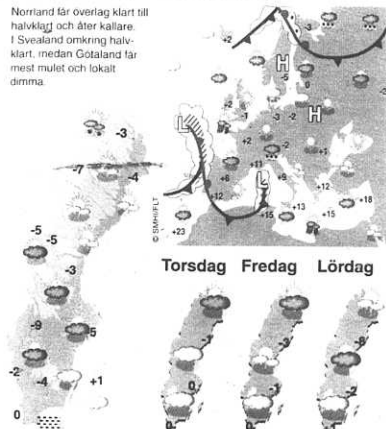
"Carissimo, I'll grant you it's a monster, but after what I've been through this last week you'll be lucky if it touched the sides. It'll be like a paper boat up the Grand Canal."

JOHAN HAKELIUS

Sverige i dag Europa i dag

Norrländ får överlag klart till halvklag och åter kallare. I Svealand omkring halvklart, medan Götaland får mest mullet och lokalt dimma.

TV i kväll onsdag 17 januari

SVT1 18:00-19:00 Bollbompa 18:01 Seriestart: Abtrakadabra 18:30 Seriestart: Leka Shakes-peano 19:00 Sångstart: Rea 19:30 Rapport 20:00 Antikundan 21:00 Seriestart: Prati i kvadrat 21:30 Film: Fatiga smeten Amerikansk film från 1995. 23:05 Nyheter från SVT24 23:15-0:05 Showgirls (R)	19:05 Visa lögner 19:30 Söndra – konståkshåkan 21:30 Nanny 20:55 TV3 Direkt 21:00 Seriestart: The City 21:30 Seriefilm 22:00 Drömläbren 22:30 Gullin grannar 23:00 TV3 Direkt 23:10 TV3 Sport 23:20 Sunfilm 23:50 Brottplats: Los Angeles 0:20 Förstätt dramma 0:50 Ricki Lake (R) 1:45 Kojak 2:40 Walker, Texas Ranger 3:35-4:30 Spaniena	20:00 Rosta Nejkan 21:00 Docfigt begår 23:55 De professionella (R) 0:55 Lightning Force 1:20-2:10 Andrasidan (R)	TV8 Bärsnyheter från Finans-tidningen sänds varje tim-me mellan 8.50 och 17.50 18:00 Uråldriga mysterier: Pira-temas försvunna stad 19:00 Vidå västerns legenda-raka skurkar 20:00 Porträtt: Al Capone – "Scarface" 21:00 Rik och generös 22:00 Finansnytt 22:15 Klönig – Dollys skapare talar ut 23:15 Finansnytt 23:30 Judi Dench – från Shakespeare till James Bond 0:50-6:00 Bloomberg
SVT2 18:00 Aktuellt 18:15 Go'kväll 19:00 Sagolika Sverige 19:10 Regionala nyheter 19:30 Nioety 105.6 (R) 20:00 Programstart: Uppdrag Granskning 21:00 Aktuellt 21:30 A-ekonomi 21:40 Regionala nyheter 21:50 Sportnytt 22:05 Aktuellt 22:10 Kamera: Sacrificio 23:10 Lotto och Vång Lotto 23:20-0:20 Ur det förlutnas dunkel (R)	TV4 18:10 Lokala nyheter 18:25 Vadret 18:30 Nyheterna 21:00 Aktuellt 21:30 Andra sidan 19:00 Jeopardy! 19:30 Nya tider	Kanal 5 18:00 Jesse (R) 18:30 Spin City (R) 19:00 Vänner (R) 19:30 Hotel Seger 20:00 Faser 20:30 Spin City 21:00 Vänner (R) 21:30 Andra sidan 22:25 Spin City (R)	22:55 Jay Leno Show 23:50 Veckans sharna (R) 23:55 De professionella (R) 0:55 Lightning Force 1:20-2:10 Andrasidan (R)

Sök jobb på www.fti.se

.se